

УДК 327(540)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.59.33>

РОЛЬ РОЗУМНОЇ СИЛИ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ІНДІЇ

Ірина Климчук

*Національний університет «Львівська політехніка»,
Інститут гуманітарних та соціальних наук,
кафедра політології та міжнародних відносин
вул. Митрополита Андрея, 5, 79013, м. Львів, Україна*

Олександр Устимов

*Національний університет «Львівська політехніка»,
вул. Степана Бандери, 12, 79000, м. Львів, Україна*

У статті аналізується концепція «розумної сили» та її застосування у зовнішній політиці Індії, зокрема в контексті протидії зростаючому впливу Китаю в Індо-Тихоокеанському регіоні. Концепція «розумної сили» розглядається авторами як стратегічний підхід, що поєднує інструменти «жорсткої» та «м'якої» сили для досягнення зовнішньополітичних цілей держави. Особлива увага приділяється аналізу безпекових стратегій Індії щодо протидії зростаючому впливу Китаю в регіоні, зокрема концепції «Діамантове намисто» (противага китайській «Нитці перлів»), яка фокусується на створенні стратегічних альянсів та партнерств в Індійському океану та його околицях, а також у ключових регіонах Азії та за її межами. Розглянуто військовий потенціал Індії, зокрема її морську стратегію, що полягає у нарощуванні військової інфраструктури в регіоні та роль Андамансько-Нікобарського командування ВМФ. Водночас у статті розкрито дипломатичні та економічні ініціативи Індії, спрямовані на зміцнення її позицій у регіоні. Зокрема, досліджено відносини Індії зі стратегічно важливими країнами, такими як Сінгапур, Іран, Індонезія та країни Центральної Азії. Автори статті акцентують увагу на ролі міжнародних альянсів, зокрема QUAD, у зміцненні геополітичних позицій Індії. Водночас розглядається значення партнерства «Quad Ports of the Future Partnership» для протидії китайській ініціативі «Один пояс, один шлях». У висновках автори підкреслюють твердження про те, що успішність застосування розумної сили Індією залежатиме від збалансованого поєднання військової потужності з інструментами дипломатії та м'якого впливу. Такий підхід дозволить Індії ефективно реагувати на сучасні виклики та зміцнити свої позиції у Індо-Тихоокеанському регіоні.

Ключові слова: Індія, Індо-Тихоокеанський регіон, Китай, розумна сила, зовнішня політика, безпекова стратегія, військовий потенціал, морська безпека.

У міжнародній політиці «сила» це здатність держави або іншого актора впливати на поведінку інших учасників світової арени з метою досягнення своїх інтересів і цілей. Жорстка сила полягає у застосовуванні примусу або насильства для досягнення власних цілей. Стратегії жорсткої сили зосереджені на військовому втручанні, примусовій дипломатії та економічних санкціях для забезпечення національних інтересів [9].

На відміну від жорсткої сили, м'яка сила полягає у здатності переконувати інших на свою користь. Більш чітке визначення даного терміну, запропонував американський теоретик Дж. Най у 1990 році, який згодом поглибив його та зробив центральним аналітичним інструментом. Дж. Най визначив м'яку силу як здатність отримувати бажане за допомогою переконання, привабливості, а не примусу. Дана концепція сприяє привабливості іміджу держави і охоплює різні сфери, окрім економічної та військової сили. На думку Дж. Найа ресурси м'якої сили це активи, які створюють відповідну привабливість. Відповідно м'яка

сила культивує «підпорядкування» за допомогою відповідної стратегії зовнішньої політики, якостей і дій, які сприяють прихильності однієї нації до інших. Таким чином, дана концепція передбачає, що країни, на яких поширюється м'яка сила добровільно роблять те, чого від них очікує країна-транслятор цієї м'якої сили, а отже, досягається більша гармонія інтересів [9].

Цей концептуальний підхід отримав багато критики з боку різних науковців. Наприклад, у 1990-ті роки, коли уряд Талібану надав притулок Аль-Каїді в Афганістані, а президент Білл Клінтон намагався вирішити цю проблему дипломатичним шляхом, переконуючи талібів не підтримувати терористів, проте цей підхід зазнав невдачі. У кінцевому результаті, Сполучені Штати не спромоглися знищити терористичні притулки, організовані талібами для Аль-Каїди. Даний кейс продемонстрував слабкість м'якої сили та не спроможність Сполучених Штатів до дій, які вони, ймовірно, повинні були зробити – із застосуванням більш жорсткої сили. Отже, м'яка сила може бути контрпродуктивною, коли не здатна забезпечити національну безпеку [2].

Загалом потенціал м'якої сили держави має вимірюватися та використовуватися з урахуванням задекларованих принципів зовнішньої політики та може охоплювати дипломатичну, політичну, економічну, культурну, технологічно-інноваційну та інформаційну складові «м'якого домінування» у світовій політиці. Яскравим прикладом даної формули м'якої сили є США.

Водночас концепція «розумної сили» сприяє забезпеченню широкого спектру зовнішньополітичних цілей держави, зокрема, політики глобального лідерства, через поєднання дипломатичного, економічного та військового потенціалу [4]. Отже, можна визначити розумну силу як здатність актора поєднувати елементи жорсткої та м'якої сили таким чином, щоб вони взаємно посилювали один одного і сприяли ефективному та результативному досягненню цілей актора [9].

У Сполучених Штатах концепція «розумної сили» була затверджена на державному рівні. У квітні 2008 року на Сенатському комітеті з міжнародних відносин під головуванням віце-президента Джо Байдена відбулося представлення доповіді «Ідея розумної сили: порядок денний реформи національної безпеки» за участю розробників концепції Дж. Ная та Р. Армідеджа. Обговорювалася необхідність відмови США від політики подвійних стандартів і зміцнення довіри до американських цінностей. Адміністрація Барака Обами прагнула збалансувати військову силу дипломатичними та інноваційними методами, що отримало назву «прагматичної дипломатії». Держсекретар Гіллари Клінтон представила стратегію розумної сили як стратегічний підхід, що поєднує дипломатичні, економічні, військові та культурні засоби для зміцнення глобального лідерства США. Військова сила, на її думку, має застосовуватися лише у виняткових випадках. Попри прагнення Б. Обами до багатостороннього співробітництва, зовнішньополітична доктрина США залишалася орієнтованою на захист національних інтересів усіма можливими засобами м'якої та жорсткої сили [4].

Метою даного дослідження є аналіз використання концепції «розумної сили» (smart power) у зовнішній політиці Індії особливо у контексті протидії зростання впливу Китаю в Індо-Тихоокеанському регіоні. Особлива увага приділяється оцінці стратегій жорсткої сили, що включають розвиток військового потенціалу та забезпечення морської безпеки, а також дослідженню елементів м'якої сили, таких як дипломатичні ініціативи, економічне співробітництво та культурний вплив. Крім того, розглядається роль міжнародних альянсів, зокрема QUAD, у зміцненні геополітичних позицій Індії на світовій арені. Автори статті прагнуть виявити ефективність у застосуванні Індією концепції «розумної сили»

для реалізації своїх зовнішньополітичних цілей та забезпечення національних інтересів. Дослідження також дозволяє оцінити перспективи подальшого розвитку цієї концепції в індійській зовнішній політиці, її гнучкість у відповідь на нові виклики та потенціал для забезпечення стратегічних інтересів країни у довгостроковій перспективі.

Сьогодення світової політики вимагає більш креативної дипломатії та гнучкості, пристосування до швидкозмінного балансу влади і співвідношення сил. Привабливим та впливовим актором на міжнародній арені вважається Індія. Джерела нестабільності знаходяться в безпосередній близькості від Індії: у нестабільній і охопленій екстремізмом Західній Азії; у Східній Азії, де Китай дедалі наполегливіше прагне розширити власний вплив; і в Пакистані, релігійно та культурно відмінній країні.

У 2012 році уряд на чолі Манмогана Сінгхи прийняв концепцію «Неприєднання 2.0: Зовнішньополітична стратегія Індії в XXI столітті». В ній було визначено основні принципи, якими має керуватися зовнішня та стратегічна політики Індії протягом наступного десятиліття. Згідно з даною концепцією, інструментами саме жорсткої сили Індії є Збройні сили, підпорядковані Міністерству оборони, парамілітарні сили і Центральна збройна поліція, підпорядковані Міністерству внутрішніх справ, а також поліція штатів, підпорядкована урядам відповідних штатів. Збройні сили є одним з інструментів протидії зовнішнім загрозам, в той час як внутрішні загрози долаються переважно силами, підпорядкованими Міністерству внутрішніх справ та урядам штатів. Їхнє головне політичне завдання і мета – забезпечити створення стабільного і мирного середовища для сприяння максимальному економічному розвитку, що супроводжується поступовим зростанням. Політична мета вимагає мирного міжнародного середовища, особливо у стратегічному сусідстві, яке охоплює азійський континент і узбережжя Індійського океану. Політична мета також вимагає внутрішньої, політичної, соціальної та економічної стабільності. Роль жорсткої сили як зовнішньополітичного інструмента держави полягає в тому, щоб бути готовою до її застосування як ззовні, так і всередині країни для досягнення політичних цілей. Історично склалося так, що найбільшою загрозою для Індії є поєднання зовнішніх загроз у період внутрішньої нестабільності [6].

Фундаментальною концепцією, яка має лежати в основі формування військової могутності Індії, має бути використання потенційних можливостей, що випливають з розташування півострівної Індії в Індійському океані, при одночасному захисті своїх сухопутних кордонів від Пакистану і Китаю. Тому розвиток військової могутності має набути значної морської орієнтації. Наразі індійська військова потуга має континентальну орієнтацію. Тому стратегічною метою Індії має стати перетворення на морську державу [6].

Важливу роль у цьому відіграє значна присутність Військово-морських сил Індії в акваторії Індійського океану. Зокрема, йдеться про Андамансько-Нікобарське командування ВМФ, розташованого на однойменних островах (АНО, острівний архіпелаг розташований у стратегічно важливому місці, між Індійським океаном та Південно-китайським морем), яке дислокується в Порт-Блері. Воно є першим і єдиним командуванням трьох родів військ в індійських збройних силах, що свідчить про його важливість.

Наразі в регіоні діють сім баз ВПС і ВМС. У 2019 році, прем'єр-міністр Нарендра Моді вперше відвідав Андамансько-Нікобарське командування Військово-морських сил Індії. Його візит став частиною плану Індії щодо посилення своїх оборонних можливостей і активного сприяння стабільності в Індійському океані. Цей візит також підкреслював зусилля Індії з розвитку морської сили, а також продемонстрував значну роль Андамансько-Нікобарських островів у стратегії безпеки країни в регіоні. Після цих подій був прийнятий ексклюзивний план розвитку військової інфраструктури вартістю півмільярда доларів США [1].

До складу Андамансько-Нікобарських островів входять 572 острови площею 450 морських миль та налічують 24 порти. Відповідно даний острівний архіпелаг має велике значення у оборонній стратегії Нью-Делі в регіоні Індійського океану. Крім того, це допомагає Індії протистояти китайській стратегії «Нитка перлів» завдяки своїй близькості до Малаккської протоки. Майже 70 000 з 120 000 кораблів, що проходять через Індійський океан, проходять через Малаккську протоку і сусідню протоку Шість градусів. Ширина цієї невеликої протоки становить 163 км між мисом Індіра у Великому Нікобарі та островом Рондо в провінції Ачех, Індонезія [1]. Ці острови займають 30% від всієї економічної зони Індії. Відповідно, дана протока є серцем китайської економіки, оскільки через неї проходить 80 відсотків поставок нафти. Мілітаризація регіону видається очевидною – не тому, що Індія прагне конфлікту, а для того, щоб утвердити свою перевагу. Це в свою чергу матиме додаткові важелі стримування для Китаю. Враховуючи зростання китайського флоту в геометричній прогресії, політика щодо розвитку індійських ВМС є однією з ключових напрямків оборонної стратегії.

У березні 2020 року ВМС Індії виявили 12 підводних безпілотних літальних апаратів, розміщених Китаєм в Індійському океані для збору океанографічної морської розвідки, спрямованої на підводну війну [8]. З цього можна дійти висновку, що інтереси та присутність Китаю в Індійському океані є досить значимими.

Також, присутність сильного флоту в регіоні зменшує ризики появи та поширення піратства, через що, Індія може виступати як гарант безпеки перед торгівельним суднами. Це також впливає на імідж держави. Окрім АНО варто згадати про стратегію «Діамантове намисто», яка виникла на протидію китайській «Нитці перлів», завдяки якій Китай розширює свою присутність в Індійському океані, формуючи кільце навколо Індії через стратегічне розташування таких країн, як Читтагонг (Бангладеш), Карачі, порт Гвадар (Пакистан), Коломбо, Хамбантога (обидві на Шрі-Ланці) та ін.

Стратегія «Діамантове намисто» в зовнішній політиці Індії є концепцією, яку запропонував колишній індійський дипломат та експерт з міжнародних відносин, Ашліш Міттал (Ashok Mitra). Ця стратегія описує зовнішньополітичні ініціативи Індії, які фокусуються на створенні стратегічних альянсів і партнерств по всьому Індійському океану та його околицях, а також у ключових регіонах Азії та за її межами. У контексті зовнішньої політики Індії, «діамантове намисто» символізує кілька ключових стратегічних альянсів, які Індія будує з іншими державами. Кожен «діамант» представляє собою важливу країну чи стратегічне партнерство для Індії, а «намисто» — це зв'язок між ними, що допомагає створити міцну мережу впливу та економічної стабільності в регіоні. У стратегії увага акцентується на розвитку тісних відносин з різними країнами, зокрема з такими державами, як Японія, Австралія, Індонезія, Малайзія, а також з великими державами, зокрема США. Індія намагається розвивати стратегічні партнерства в обох океанах — Індійському та Тихому, щоб забезпечити свою безпеку, економічне зростання та міжнародний вплив [3].

У 2018 році прем'єр-міністр Індії Н. Моді підписав двосторонню угоду про співробітництво ВМС Індії та Сінгапуру, яка дозволяє кораблям ВМС Індії надавати матеріально-технічну підтримку, включаючи дозаправку на військово-морській базі Чангі в Сінгапурі, розташованій поблизу спірного Південно-Китайського моря. Військово-морська база Чангі є стратегічною точкою в «Діамантовому намисті», щоб протистояти китайській стратегії «Нитка перлів».

«Діамантове намисто» також включає порт Чабахар в Ірані, порт Сабанг в Індонезії, острови Успіння на Сейшельських островах і порт Дукм в Омані. Крім того, Індія налагоджує міцні військово-морські зв'язки з В'єтнамом, Японією, Францією, Австралією та

Сполученими Штатами. Індія також має добрі стосунки з В'єтнамом, який є суперником Китаю, а також зацікавлена в розвитку позитивних відносин з країнами Центральної Азії. У 2015 р. прем'єр-міністр М. Моді відвідав усі 5 країн Центральної Азії. За 4 роки після його візиту торгівля з країнами Центральної Азії подвоїлася [7].

Тим не менш, інвестиції Китаю в його «Нитку перлів» більші, ніж Індії в її «Діамантове намисто». Китай інвестував 60 мільярдів доларів США в Африку в рамках своєї стратегії «Нитки перлів», тоді як найбільші інвестиції Індії в становлять 8 мільярдів доларів США в порт Чабахар в Ірані [3].

Ще одна зброя, яку Китай має у своєму арсеналі, — це використання стратегії «debt trap» (боргова пастка). Китай може отримати вплив у всьому світі та захопити значну владу на задньому дворі Індії, видаючи мільярди доларів у формі пільгових позик країнам, що розвиваються, а потім попросивши геополітичної підтримки в обмін на реструктуризацію боргів.

Останнім прикладом є острівна держава, що знаходиться по сусідству з Індією. Шрі-Ланка значною мірою покладалася на Китай у будівництві порту в Хамбантота на півдні країни вартістю 1,5 мільярда доларів. Після того, як порт працював у збиток і не міг отримати достатній прибуток, щоб погасити позику Пекіну, порт був переданий Китаю в оренду на 99 років за 1,1 мільярда доларів, що полегшило його становище. Це дозволило Китаю контролювати ключовий порт, розташований на порозі його регіонального суперника Індії, і стратегічний плацдарм уздовж ключового комерційного та військового водного шляху. Отже, завдяки фінансовим можливостям, союзні країни, швидше за все, нададуть перевагу Пекіну, а не Нью-Делі [3].

Інструментом протидії Китаю є також чотиристоронній діалог з питань безпеки, відомий як QUAD (Quadrilateral Security Dialogue), або Чотиристоронній діалог безпеки, заснований у 2007 році. До його складу входять США, Австралія, Індія та Японія. Він став справжнім і активним альянсом лише з 2017 року, коли країни почали співпрацювати більш організовано. Водночас, в рамках згаданого партнерства була розгорнута ініціатива «Quad Ports of the Future Partnership», спрямована на розвиток інфраструктури портів у цих країнах для підвищення ефективності судноплавства та забезпечення стабільності в регіоні. Ця ініціатива передбачає модернізацію портових об'єктів, впровадження інноваційних технологій і забезпечення більш стійкого розвитку портових міст, що є важливими для міжнародної торгівлі та регіональної безпеки. Ця ініціатива слугує протипагою китайській ініціативі «Один пояс, один шлях» (BRI), яка відіграє важливу роль у розширенні впливу Пекіна через фінансування інфраструктурних проєктів в Азії, Африці та Латинській Америці. Роль Індії в цьому проєкті є вирішальною, оскільки вона приймає першу Регіональну конференцію з питань портів і транспорту в Мумбаї в 2025 році. Таке позиціонування відображає зростаюче значення Індії в регіональному сполученні і морській безпеці, що відповідає її баченню «Безпека і зростання для всіх в регіоні» (SAGAR). Участь Індії в «четвірці» залишається вирішальною для врівноваження впливу Китаю в регіоні. Зосереджуючись на нетрадиційних питаннях безпеки, таких як інфраструктура, цифрове підключення та нарощування потенціалу, уряд Індії може взаємодіяти з Четвіркою таким чином, щоб не спровокувати відкритий військовий конфлікт з Китаєм, але все ж захистити свої стратегічні інтереси [5].

Таким чином, ми переконалися, що зовнішня політика Індії дедалі більше ґрунтується на принципах розумної сили, що передбачає поєднання жорсткої та м'якої сили для досягнення стратегічних цілей. Варто зазначити, що на даному етапі сильний акцент зроблено на використанні жорсткої сили, зокрема через нарощування військового потенціалу,

посилення морської присутності та розбудову оборонних альянсів для протидії регіональним викликам, насамперед з боку Китаю.

Однак для довгострокового зміцнення своїх позицій на міжнародній арені Індії необхідно також використовувати ресурси м'якої сили. Дипломатія, економічна співпраця, культурний та релігійний вплив можуть стати важливими інструментами посилення міжнародного авторитету країни. Розширення освітніх і гуманітарних ініціатив, культурна експансія та стратегічне партнерство із державами регіону сприятимуть зміцненню позицій Індії без прямого військового протистояння.

Таким чином, успішність застосування розумної сили Індією залежатиме від збалансованого поєднання військової потужності з інструментами дипломатії та м'якого впливу. Тільки гармонійне використання всіх аспектів розумної сили дозволить Індії ефективно реагувати на сучасні виклики та зміцнити свої позиції як одного з ключових геополітичних гравців ХХІ століття.

Список використаної літератури

1. China's Malacca dilemma: How India controls Indian Ocean chokepoints. India News. 20 Nov. 2020. URL: <https://www.wionews.com/india-news/chinas-malacca-dilemma-how-india-controls-indian-ocean-chokepoints-344178> (дата звернення: 25.02.2025).
2. Coutu D. Smart Power. *Harvard Business Review*. November 2008. URL: <https://hbr.org/2008/11/smart-power> (дата звернення: 20.02.2025).
3. From Singapore's Changi Naval Base To Oman's Duqm Port, How Is India Countering Chinese String of Pearls? *The Eurasian Times*, March 31, 2025. URL: <https://www.eurasiantimes.com/from-singapores-changi-naval-base-to-omans-duqm-port-how-is-india-countering-chinese-string-of-pearls/> (дата звернення: 31.03.2025).
4. Havrylenko I. U.S. Smart Power IN International Relations. *European Political and Law Discourse*, Volume 2, Issue 2. 2015. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2015/2015-2-2/13.pdf> (дата звернення: 20.02.2025).
5. Gupta A. India's QUAD Strategy. *E-International Relations*. Oct. 22. 2024. URL: <https://www.e-ir.info/2024/10/22/indias-quad-strategy/> (дата звернення: 20.03.2025).
6. Paul T.V. The Sino-Indian Rivalry and Balance-of-power Theory: Explaining India's Underbalancing. *Journal of Asian Security and International Affairs*, Volume 11, Issue 4. October 2017. 2024. URL: <https://cprindia.org/briefsreports/nonalignment-2-0-a-foreign-and-strategic-policy-for-india-in-the-twenty-first-century/> (дата звернення: 23.02.2025).
7. Rishti N. T. Necklace of Diamond: The Indian Strategy to Counter China. Bips Commentary. URL: <https://www.jagranjosh.com/general-knowledge/necklace-of-diamond-strategy-1592404137-1> (дата звернення: 11.03.2025).
8. Sutton H. China Deployed 12 Underwater Drones In Indian Ocean. *Forbes*. Mar, 22. 2020. URL: <https://www.forbes.com/sites/hisutton/2020/03/22/china-deployed-underwater-drones-in-indian-ocean/> (дата звернення: 26.02.2025).
9. Willson E.J. Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616, Public Diplomacy in a Changing World (Mar. 2008), pp. 110-124. URL: <https://www.jstor.org/stable/25097997> (дата звернення: 25.02.2025).

THE ROLE OF SMART POWER IN INDIA'S FOREIGN POLICY

Iryna Klymchuk

*Lviv Polytechnic National University,
Institute of Humanities and Social Sciences,
Department of Political Science and International Relations
Metropolyt Andriy St., 5, 79013, Lviv, Ukraine*

Oleksandr Ustimov

*Lviv Polytechnic National University,
Stepana Bandery St., 12, 79000, Lviv, Ukraine*

The article analyzes the concept of “smart power” and its application in India's foreign policy, particularly in countering China's growing influence in the Indo-Pacific region. The authors consider the concept of “smart power” as a strategic approach that combines the tools of “hard” and “soft” power to achieve the foreign policy goals of the state. Particular attention is paid to the analysis of India's security strategies to counter China's growing influence in the region, in particular the concept of the “Diamond Necklace” (a counterweight to China's “Thread of Pearls”), which focuses on building strategic alliances and partnerships in the Indian Ocean and its surroundings, as well as in key regions of Asia and beyond. The author analyzes India's military potential, in particular its maritime strategy, which consists of building up military infrastructure in the region and the role of the Andaman and Nicobar Naval Command. At the same time, the article describes India's diplomatic and economic initiatives aimed at strengthening its position in the region. In particular, India's relations with strategically important countries such as Singapore, Iran, Indonesia, and Central Asia are analyzed. The authors of the article emphasize the role of international alliances, in particular QUAD, in strengthening India's geopolitical position. At the same time, the importance of the Quad Ports of the Future Partnership for counteracting China's One Belt, One Road initiative is considered. In conclusion, the authors emphasize that the success of India's use of smart power will depend on a balanced combination of military power with the tools of diplomacy and soft power. This approach will allow India to respond effectively to current challenges and strengthen its position in the Indo-Pacific region.

Key words: India, Indo-Pacific region, China, smart power, foreign policy, security strategy, military potential, maritime security.